

bil njegov glas proti širjavam neba in ravnine, kjer bi se porazgubil kot čivkanje? Razen tega je bilo tod vedno dovolj bučanja, ki bi ga preglasilo.

Potentakem, mu je šinilo skozi glavo, sploh ne morem nič ukreniti. Moja pot je bila nesmiselna, ker se je izkazalo, da sem nemočen, najsi sem premagal vse zakonitosti in prišel prav na vrh, kajti zdaj sem manj kot prah, ki vsaj sede na neki predmet. Nimam se kam umakniti. Jezu zares ne morem zanikati, kajti če se poruši, se poruši tudi zame.

Ozrl se je k lavi. Prilepila se je na kamniti zid, podprt z braniki, ki so bili videti nerazrušljivi.

Ocenjeval je naval moči in obrambo moči. In nenadoma se je počutil nenavadno majhnega, neznatnega, lava je začela kapljati čez zid jezu in jeli so se delati veliki strdki vzdolž ograde, ob kateri je bilo lepo urejeno sprehajališče. Videz ustaljenega se je hipoma spremenil. In tedaj je dokončno spoznal, kaj pomeni biti zares. Vendar je bilo prepozno. Lava je ped za pedjo kapljala ogromne kaplje na jez. Od zgoraj, s pobočij, so se usmerjali novi navali. Čas je obstal. Potem se je zamajal eden od branikov in podlegel moči iz osrčja, okrepljeni med potjo.

Čeprav bi se bil mogel zlahka in brez naporov umakniti, je stal na jezu in čutil pokanje pod seboj, vedel je, da temelji počasi, pa gotovo razpadajo, da tudi zanj ne bo mesta, kamor bi se del, ko bo lava vdrla skozi jez, ki se bo porušil, in da ima na izbiro le, da prizna svojo zmoto ali pa se umakne popolnoma iz sveta, ki je ta jez zgradil. Toda kje je tak svet?

Ko je nastala velikanska razpoka, ki je skoznjo udrla lava, je počasi zatipal po tleh z nogami, nato pa se s prsti zaril v prst, iz katere, to je vedel, je doslej poganjalo cvetno grmičje v okras vzdolž sprehajališča. Takó se je zasidral v zemljo in sklonil glavo, da bi pričakal gmoto.

Poezija Antonína Bartuška

Zdi se, da sta bili koordinati pesniškega ustvarjanja Antonína Bartuška dani že z njegovim rojstvom. Želetava pri Třebíču blizu moravsko-češke meje: kotichek z izredno samosvojim pesniškim podnebjem, ki je v zadnjem polstoletju zaznamovan z imeni — ali pa zdaj že bolj s pojmi — Stará Ríše (vas, kjer je med vojnama izdajal znani Josef Florian izredno zanimivo knjižno polico) in predvsem Otokar Březina ter Jakub Deml (prijatelja, pesnika izrazito duhovne orientacije, prvi najslovitější češki simbolist, drugi katoliški duhovnik, ki je s svojo literarno in tudi izvenliterarno odkritosrčnostjo pogosto izzval ogorčenje cerkvenih krogov). Letnik 1921: v trenutku dozorevanja ga je vrglo v tujstvo vojnih let in še potem po vojski je imel edino izbiro — zatreti in posiliti svoj človeški in pesniški jaz ali pa za dolgo umolkniti. Bartušek je izbral drugo — in njegov molk je trajal malodane dvajset let.

V kulturno-političnem ozračju petdesetih in začetku šestdesetih let ni mogla poezija Antonína Bartuška uspevati že zato, ker se je ta čas preveč

— in preveč »receptualno« — naslanjal na danosti in gotovosti, medtem ko je Bartuškov pesniški tip videl svoj smisel samó v iskanju, se pravi v tihem, nekričavem, nebahaškem, zato pa notranje doslednem in neizbežnem izpostavljanju negotovostim ter zmedam. Pri Bartušku ni bilo to iskanje niti najmanj samo sebi namen, temveč je imelo značilno potezo prizadevanja, da bi ohranili samega sebe. Že v Fragmentih, pesnikovem prvencu, ki je izšel tik po končani vojni, na nekem mestu beremo: ... *hledám tu nejkrásnější z žen / tu nejjasnější z hvězd / a nejpřímější z cest / tu vášeň horoucnou / jež vzkřísila by nemocnou / mou duši k životu*. In v svoji drugi zbirki, *Sudba* (Sodba usode, 1947), kot da Bartušek ta smisel poezije ponovno preverja, samo da tokrat na bolj filozofski ravni: *Hledat je napůl najít již ...*

Vsekakor je treba Bartuškovu iskanje razširiti tudi na območje formalnega izražanja (*Sudba*: *Spíš jako kovkop vylamuji slova ...* — Kakor rudar kopljem besede ...). Prepričljivo govorijo o tem zbirke, ki so sledile po tako dolgotrajnem neprostovoljnem molku, ko je pesnik končno le spet izšel ven na »luč resničnosti«. Kot da bi želel upoštevati besede kritika A. M. Píše (generacijskega tovariša Wolkerja, Seiferta in Nezvala, danes že tudi mrtvega) o verjetno »prezgodnjem usklajevanju« (v sicer topli oceni *Sudbe*), se Bartušek osredotoča v knjigah *Oxymoron* (1965) in *Červené jahody* (Rdeče jagode, 1967) na raziskavo glede možnosti semantičnega eksperimenta, v katerem gre za to, da se vsaka beseda, prej ko postane nenadomestljiv delec pesniške stavbe (in da bi sploh lahko postala le-ta), popolnoma znebi vseh obrabljenih, zavtomatiziranih in petrificiranih pomenov in postane sposobna zasijati v višjih strukturnih enotah s čvrstostjo, presenetljivostjo in močjo, ki omogoča prinašati na površje globino sveta, *Zbirka Oxymoron* si je — prav »oksimoronsko« — prizadevala, da bi ujela mnogoterost dozdevnih, pa tudi nedozdevnih protislovij, ki smo jim v današnjem življenju izpostavljeni na milost in nemilost, zato se tudi v bistvu nič ne odmika od linije pesnikovega (tako prejšnjega kot nadaljnjega) razvoja; *Červené jahody* so pa nasprotno opozorile nase s poizkusom, ki je bil enkrat tudi pri avtorju: kompliciranost, mnogotera lomljenost in kontraričnost sodobnega sveta se tu zrcali v pesniški strukturi, ki je zgrajena na načelu glasbene tvorbe, v kateri se srečujejo in krepijo, potencirajo različne pomene in pomenske odtenke.

Pravkar sem zapisal besedo »linija«. In ob robu k njej moram takoj poudariti, da Bartuškovu delo ne sodi med tiste, ki bi njihov razvoj lahko ocenjevali z ugotavljanjem »vedno novih«, »vedno novo bogastvo ponujajočih« potez in »razveseljivih« simptomov: »ne razmnožuje se« zgolj na podlagi preprostega prirejevanja v času (k staremu novo pa še novejše, in po isti logiki pač: tudi boljše pa še boljše), ampak se plastí okrog določenega števila osrednjih točk, nekakšnih konstant, ki nanje — na njihovo bistvo — nič ne vplivajo atmosferični pritiski časa in katere merijo od prvotnega stanja nenamernosti pa skoraj že latentnosti do stadija globokega samozavedanja, in sicer kar zadeva takó filozofsko izhodišče kot pesniški izraz. Obe knjigi, izdani leta 1969, *Tanec ptáka Emu* (Ples ptice emu) in *Antihvězda* (Antizvezda), imata mnogo skupnih presečišč druga z drugo kakor tudi z zbirkami iz prejšnjih let pa obenem z zadnjo zbirko *Královská*

procházka (Kraljevski sprehod), ki bi morala iziti še letos.* Tanec ptáka Emu je pomembno razpet med sliko »zapuščene pokrajine« ter slutnjo »drugega brega«, Antihvězda mrzlo lebdi v višini »neprijazne noči« poplošenega eksistencialnega občutka, Královská procházka pa je takó rekoč zemeljskost sama, njene osrednje točke: smrt in spomin.

Antonín Bartušek je dozorel pesnik. Ve, kaj hoče, ve, kaj zna, ve, kaj more. Ve — toda prav zato se neprestano zaveda, da je vsaka, še takó »vsevedna« izpovedljivost nujno omejena, prav zato je zanj poezija vselej — in za vselej — »pol lepa žena, pol nema riba«, prav zato tudi zdaj gotovo niha med dvomi, negotovostjo in trenutki malodušja. Prav zato je — pesnik.

František Benhart

Antonín
Bartušek

Pesmi

POEZIJA Sprašujem se, kaj ima skupnega včerajšnja noč
z današnjim jutrom na tem bregu,
kjer se je pesek napil prozorne vode spanca
in me vleče na dno.
Ribe besed leno krožijo okoli mene

* Pričujoče vrstice so bile spremna beseda k tej zbirki, toda uredništvo založbe jih je »zaradi varnosti« tik pred tiskanjem — ko jih je že prej v odtisih v uvodni partiji »skrajšalo«, da so izgubile prvotni smisel — vrglo iz knjige, da ne bi baje opozarjale cenzuro na »dvojljive« vrline zbirke; nazoren primer, kako strahopetno »prizadevna« je češka »predhodna cenzura« tega časa, tem bolj kričeč, ker je ta moja spremna beseda že navedena in v citatu rabljena v angleškem prevodu Bartuškovih pesmi (izšel je v knjigi).

(Op. ured.: S posebnim veseljem zapišemo, da je dr. Fr. Benhart tako dober poznavalec našega jezika, da je pričujoče spremne besede napisal v slovenščini.)